

**150 ÉVE ALAKULT
AZ MTA STATISZTIKAI BIZOTTSÁGA**

**Budapest
2010**

Kiadja
A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár

Szerkesztette
Dr. Nemes Erzsébet

Közreműködött
Lencsés Ákos

Borítóterv és
nyomdai előkészítés
Domonkos László

ISBN 978-963-235-278-7

Készült
A Xerox Magyarország nyomdájában
©KSH Könyvtár

KÖSZÖNTŐ

2010. májusában jeles ünnepet ül a magyar tudomány s ezen belül a statisztika tudománya. 150 évvel ezelőtt, alig 35 évvel a Magyar Tudományos Akadémia megalakulása után, 1860. május 7-én, Csengery Antal rt. indítványára létrehozták a Statisztikai Bizottmányt, bizottmányi elnökül választva Gr. Dessewffy Emilt, a bizottmányi tollvivő és szerkesztő pedig Hunfalvy János, a magyar statisztika későbbi kiemelkedő személyisége lett.

A megalakulás körülményeinek tanulmányozása, a kort jellemző statisztikai-tudományos dokumentumok megismerése – amire jelen kiadvány révén a Tisztelt Olvasónak is lehetősége lesz – meggyőz bennünket, a XXI. század statisztikusait és tudósait arról, hogy a nagy elődök bölcsessége időtlen, örök érvényű, a mindenkori konkrét feltételekhez adaptálva útmutatásaik nélkülözhetetlenek. Exponenciálisan gyorsuló világunkban nyomatékosan hangsúlyt kell adni ennek, hiszen hajlamosak vagyunk a régmúlt tanulságait figyelmen kívül hagyni, nagyvonalúan eltekinteni azoktól – mondván, nem a mai viszonyok között születtek.

A statisztika igazi szerepének, küldetésének nagyon szép példáját érzékelhetjük az 1860-as Statisztikai Közlemény bevezetőjében, amely szerint a statisztika „a haza mindenoldalú megismertetése” [...] „egyik fontos ága a honismeretnek a jelen statistikai viszonyai kitisztázása”, a népesség, ipar, kereskedelem, gazdaság, pénzügy, közoktatás és műveltség területeinek vizsgálata.

A statisztikai törvényszerűségek ismeretében kell a jelen döntéseit meghozni – napjaink gyakran hangoztatott követelménye, gondjaink, problémáink nem kis mértékben abból származnak, hogy a döntéshozók nem építenek a múlt és jelen statisztikai törvényszerűségeiből levezethető tartós tendenciákra, a jövőre vonatkozó döntéseket a jelen feltételrendszerére alapozva hozzák meg. Mondjuk, ez korunk követelménye – de ugyanez az intelem fogalmazódik meg az 1860-as alapítói üzenetben. „Míg tehát ekkép tudományosan kezelve egyfelül magasb természeti törvények felismerésére vezet, másfelől a státusférfiúnak vezérpontokat szolgáltat a társadalom mindennemű érdekei pontosb felismerésére és kifejtésére.”

Az üzenet egyértelmű, a statisztika szerepének és jelentőségének tömör megfogalmazása példaszerű.

Gyakran esik szó a tudomány nemzeti jellegéről, a nemzeti érdekeket szolgáló tudományos és gyakorlati tevékenységről. A statisztika kapcsolódása

e kérdéskörhöz közvetlen, már az 1860-as megalakuláskor egyértelműen megfogalmazódott, amikor a Statisztikai Bizottmány létrehozását tárgyaló osztályülésen Csengery Antal akadémikus kiemelte: „a hazai statisztika megteremtése éppen úgy nem várható idegen kezektől mint egy hazai történelem megteremtése sem.” [...] „s jó akarat mellett is a számok homályos adatok maradván, melyek a hazai körülmények egészszletes ismerete hiával, lélek és kellő jelentés nélkül szűkölködnek.”

A statisztika nem egyszerűen adattömeg, nem csak módszertan és technika – hanem a nemzet, haza javára végzett feltáró, összefüggéseket és tendenciákat kimutató tudományos tevékenység. S mindezekén túl egyfajta filozófia, életfelfogás és életszemlélet, amely a valóság objektív tényeinek, jelenségeinek, folyamatainak és összefüggéseinek emberek javát szolgáló felismerésére épül, amely olyannak láttatja a világot, amilyen az a maga valóságában – ugyanakkor megmutatja az előre vezető utat is, felvázolja a lehetséges stratégiai variánsokat. Ez az értelmezés napjainkban, az egyre bonyolultabbá váló világban, az embereket beborító függőségi háló egyre sűrűbbé válásával fokozott jelentőséget kap. Eligazodási pontokat, „vezérpontokat” ad.

A Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága 150 éves jubileumának időszakát joggal tekinthetjük a statisztika tömegméretű elterjedése időszakának, olyan időszaknak, amikor a statisztika az általános műveltség és érdeklődés részévé vált, amikor a statisztikai információk az emberek legszélesebb rétegeihez jutnak el. Ez az örömteli esemény nagy felelősséget is ró napjaink statisztikai tudományának művelőire és gyakorlati alkalmazóira. Az etika, a korrektség, az adatok mögötti valós tartalom megvilágítása, a statisztikai információk helyes értelmezési feltételeinek megteremtése – sok más egyébvel együtt – a szakemberek előtt álló feladat és követelmény.

Tisztelt Olvasó! Jubileumi emlékkiadványunk képet ad a múlttól, a nagy elődökről – ugyanakkor erőt, hitet és önbizalmat napjaink feladatainak megoldásához. Köszönet érte a Központi Statisztikai Hivatalnak, a hivatal könyvtárának, vezetőinek és munkatársainak s mindazoknak, akik hozzájárultak e kiadvány elkészültéhez és megjelentetéséhez.

Budapest, 2010. április 24.

Prof. dr. Besenyei Lajos
az MTA IX. Osztály
Statisztikai Bizottság elnöke

ELŐSZÓ

A megalakulásának 150. évfordulóját ünneplő Statisztikai Bizottság Csengery Antal indítványára 1860-ban jött létre a Magyar Tudományos Akadémián.

A Statisztikai Bizottság 19. századi megalakulását megelőzően a hazai statisztikai tudományos gondolkodásnak komoly előzményei voltak.

A statisztikai adatok rendszeres áttekintését, értékelését már a 19. század előtt is igényelte a központi irányítás.

Bár a statisztikák kezdetben jószerint az adók behajtásához kötődtek szorosan, de már a 18. században, az Osztrák–Magyar Monarchia idején egyre nagyobb teljességre törekvő népszámlálások, mint pl. az 1785–87. évi, II. József által elrendelt népszámlálás, jelzik a statisztikák készítésének szükségességét.

Az önálló statisztikai szervezet létrehozásának gondolata az 1844-es pozsonyi országgyűlésen merült fel először.

Ennek alapjait a magyar szabadságharc idején, 1848-ban rakták le, amikor is a Belügyminisztérium keretében Fényes Elek vezetésével megalakult, de csak rövid ideig működött a hivatalos magyar statisztikai szolgálat Országos Statisztikai Hivatal néven.

A szabadságharc bukása után az adatgyűjtések ismét a bécsi statisztika törvényei szerint működtek. Magyarország adatai alig jelentek meg az osztrák statisztika publikációiban. A központi irányítás viszont aligha nélkülözhetette a magyar statisztikai adatok rendszeres áttekintését, értékelését.

A Statisztikai Bizottság megalakulásával megvalósult az az eszme, amelyet Csengery Antal indítványában megfogalmazott, amit az 1861-ben megjelent Statisztikai Közlemények 1. kötetének előszavában Toldy Ferencz titoknok tollából olvashatunk: „egy hazai statisztika megteremtése [...] nem várható idegen kezeztől.”

Korizmicz László és Csengery Antal 1860. május 20-án az Igazgatótanácsához írott leveléből pedig megismerhetjük a megalakuló Statisztikai Bizottság feladatát: „gyűjteni, rendezni, megbírálni s más államok adataival is egybevetve feldolgozni mindennemű statisztikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok közviszonyaira vonatkoznak; s az ekképp feldolgozott adatok füzetenként közrebocsátása által előkészíteni Magyarország lehetőleg hű statistikája megírását.”

A Statisztikai Bizottság tevékenységét megörökítő jegyzőkönyvek kivonatából megtudhatjuk, hogy a bizottság első ülését 1860. január 9-én tartotta, ahol először a jegyzőt választották meg, majd az adatgyűjtés forrásait és eszközeit vették számba.

Határozatot hoztak többek között arról, hogy a „bécsi statisztikai hivatal felszólíttassék a Magyarországra vonatkozó s általa még fel nem dolgozott anyakönyvi kimutatások használat végetti átengedésére”, olvashatjuk a Statisztikai Bizottság jegyzőkönyvéből. Az 1861. május 2-ikai ülésen létrejött határozatban többek között az fogalmazódott meg, hogy „a magy. tud. Akadémia osztályával folytonosan közöltessék, egyszersmind kivonatilag a Stat. Közlemények-ben is közzététessék, miszerint az Akadémiának mind a közönségnek tudomása legyen a bizottság munkálódásáról”.

Az 1861-es népszámlálási előkészületekből és munkálatokról is olvashatunk a Statisztikai Bizottság jegyzőkönyveiben.

A bizottság „1872-ig mint Statisztikai Bizottság működött. Ezen idő alatt céltudatos, fáradhatatlan munkálkodásával hazánk közgazdaságának és kultúrtörténetének feltárásához rendkívül becses tudománytörténeti anyagot gyűjtött, kiadványokat gondozott. Ez a korszak volt a bizottság egyik legtevékenyebb korszaka”, olvashatjuk Fráter Jánosné: A Magyar Tudományos Akadémia állandó bizottságai 1854–1949 c. tanulmányában, mely az MTA kiadásában jelent meg 1974-ben.

A Statisztikai Bizottság szorgalmazója volt az Országos Statisztikai Hivatal felállításának. 1867-ben a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium hatáskörében Goreve István miniszter Keleti Károlyt kérte fel az önálló magyar statisztikai szolgálat létrehozására. Keleti, aki tagja volt a Statisztikai Bizottságnak, osztálytanácsosként kezdte meg a hivatalos statisztikai szolgálat vezetését.

A Statisztikai Hivatal létrejöttével átmeneti megtorpanás következett be a bizottság tevékenységében, olvashatjuk Fráter Jánosné idézett művében. „Miután a kormány a hivatalos statisztika ügyét felkarolta, a bizottságnak egyik »létoka«, amely ti. adatgyűjtésben állott, megszűnt. Viszont a bizottság tevékenységét folytatni kellett abban az irányban, hogy figyelemmel kísérje a külföld nemzetgazdasági működését, a magyar országgyűlés és kormány közgazdasági munkáját.”

A Statisztikai Bizottság működése 1874-től kezdve nemcsak a statisztika, hanem a nemzetgazdaságtan területére is kiterjedt, olvashatjuk Thiring Gusztáv: Akadémiánk és a hazai statisztika c. székfoglaló értekezésében is. (Az MTA első évszázada II. köt. 29–86. p. Bp. 1928).

A bizottság nevében is megváltozott. Előbb Közgazdasági és Statisztikai Bizottság, 1874-től Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottság, illetve Statisztikai és Nemzetgazdasági Bizottság, majd Nemzetgazdasági Bizottság névvel működött tovább.

Abizottság új célkitűzéseit az 1879. évi Akadémiai Almanach rögzíti.

„A Nemzetgazdasági Bizottság feladata általában a nemzetgazdasági tudomány fejlődését és haladását figyelemmel kísérni és ismertetni; különösen pedig munkássága körébe felvenni azon fontosabb kérdéseket,

amelyek Magyarország nemzetgazdasági fejlődésére befolyást gyakorolnak, végre azon statisztikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok közgazdasági viszonyaira vonatkoznak, más államok adataival is egybevetve feldolgozni, s kibocsátásuk által Magyarország nemzetgazdasági fejlődésének lehetőleg hű ismertetését eszközölni.”

Ez a célkitűzés lényegében 1945-ig változatlan maradt. A II. világháború után a Statisztikai/Közgazdasági/Nemzetgazdasági Bizottság nem alakult újjá.

Hosszú szünetelés után 1967-ben, a Statisztikai Szemle 1967. 4. sz.-ban kapunk hírt arról, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága megalakult. A bizottság 1967. február 22-én tartotta alakuló ülését az Akadémia képes termében. Ezen az ülésen Péter György elnök elismerését fejezte ki Kenessey Zoltánnak érdemeiért, aki a bizottság újjáalakulásának szorgalmazása és megalakulásának előkészítése érdekében tett erőfeszítéseket.

Az újjáalakult Statisztikai Bizottság 1971. február 19-én tartotta első ülését, ahol megfogalmazódott, hogy „az Akadémia, valamint a IX. osztály által kidolgozott működési alapelvnek megfelelően, a Statisztikai Bizottságot tudománypolitikai szervező testületnek kell tekinteni, amely felelős a magyar statisztikai tudomány fejlődéséért”, írja Dányi Dezső a Statisztikai Szemle 1971. évi 4. számában.

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya vezetőségének határozata alapján létrejött Statisztikai Bizottság újjáalakulása óta töretlenül tevékenykedik a magyar statisztikatudomány fejlesztéséért a Magyar Tudományos Akadémia kötelékén belül, megvalósítva Toldy Ferencz 1861-ben a Statisztikai Közleményekben írt előszavában megfogalmazottakat, amennyiben a Magyar Tudományos Akadémia minden időben egyik fő feladatának a haza mindenoldalú megismertetését tekintette.

Budapest, 2010. április 20.

Dr. Nemes Erzsébet
a KSH Könyvtár főigazgatója

„Mai időkben már nem szükség ministernek, diplomatának, vagy bureaucratának lenni, hogy az ember kereskedési ügyekhez egyszermásszor hozzá szólhasson. De azért nekünk magyaroknak mégis felette óvakodva kell illyest cselekednünk, miután tökéletesen hiteles adatokkal, akár az öszves birodalmi, akár a' magyar kereskedésnézve, aligalig birunk.”

Desewffy Emil

*Desewffy Emil: Parlagi eszmék, igénytelen nézetek, szerénytelen tervek a függő kérdések és az országgyűlése körül. Pest : Landerer és Heckenast, 1843.

STATISZTIKAI
KÖZLEMÉNYEK.

A HAZAI ÁLLAPOTOK ISMERETÉNEK

ELŐMOZDÍTÁSÁRA

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

STATISZTIKAI BIZOTTMÁNYA.

KSH Könyvtár

000000174888

ELSŐ KÖTET.

PESTEN,

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILJÁN EGYETE MI, LAMPEL
LAUFFER ÉS STOLP, ÖSTERLAMB, PEIFFER PÉSTI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

M. DCCC. LXI.

A M. TUDOM. AKADEMLIA.

STATISZTIKAI BIZOTTMÁNYA

1861-ben.

GR. DESSEWFFY EMÍL, bizottn. elnök.
KORIZMICS LÁSZLÓ, bizottn. alelnök.
CSENGERY ANTAL.
GALGÓCZY KÁROLY.
HUNFALVY JÁNOS, bizottn. tollvivő és szerk.
KAUTZ GYULA.
KONEK SÁNDOR.
LÓNYAY MENYHÉRT.
WENINGER VINCZE.

E L Ő S Z Ó

A Magyar Tudományos Akademia minden időben egyik fő feladásának a haza mindenoldalú megismertetését tekintette; s ha még is e részben sokáig csak egyikét irányban működhetett, az nem ebbeli hivatása fel nem ismerésének, hanem anyagi eszközei elégtelenségének volt tulajdonítandó. Az 1860. év azonban előtte szerencsésb kilátásokat nyitott; s alig jelentkezett nagyobb mérvben a hazafiak bőkezű hozzájárulása a hiányzó eszközök előállításához, legott új tereket kezdte osztályainak kitűzni társas munkásságra. Egyik fontos ága a honismeretnek a jelennek statistikai viszonyai kitisztázása: *a népességi s ezzel összefüggő biostaticai, az ipar és kereskedelmi, a gazdasági és pénzügyi, a közoktatási és műveltségi viszonyok kikutatása és tudományos előadása; mely ethnographiai, műveltségtörténeti és természet-tudományi tekintetben új igazságok termékeny forrását képezi; de nem kevesebb fontos gyakorlati szempontból is: a politikára, közigazgatásra, nemzetgazdaságra és közegészségügyre nézve nélkülözhetetlen adatokat nyújtván. Míg tehát ekkép tudományosan kezelve egyfelül magas természetitörvények felismerésére vezet, másfelül a státusférfiúnak vezérpontokat szolgáltat a társadalom mindennemű érdekei pontosb felismerésére és kifejtésére.*

Ez érdek tűzetes felkarolása az 1860. május 7-én tartott osztályülésben rendeltetett el *Csengery Antal* rt. indítványára, ki a tárgy mélyebb felfogásából ez alkalommal helyesen jegyezte meg, miszerint egy hazai statistika megteremtése épen úgy nem várható idegen kezeztől, mint egy hazai történelem megteremtése sem: még könnyebben vissza lehetvén élni számokkal, mint történeti adatokkal; s jó akarat mellett is a számok homályos adatok maradván, melyek a hazai körülmények egészletes ismerete híával, lélek és kellő jelentés nélkül szűkölködnek.

E fontos érdek ápolásával ezek folytán egy külön Statistikai Bizottmány alkottatott meg, melynek feladatává tétetett: mindennemű statistikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok köz viszonyaira vonatkoznak, összegyűjteni, rendezni, megbírálni, más államok adataival is egybevetve feldolgozni; s azok kibocsátása által Magyarország lehetőleg híu statistikai ismertetésit eszközölni, s az idő változásaival folyton tisztában s a tetteleges állapottal öszhangzásban tartani.

E végre felhasználja ugyan a Bizottmány kellő bírálat mellett, a más útakon is közzé lett adatokat, fő teendőjétől azonban tekinti a kormány, az egyházi és világi hatóságok, testületek, egyesületek és intézetek, úgy magányosok, s ha szükség, a hely színére tett kiküldések útján is, ez adatok birtokába jutni.

E munkálkodásai eredményeit a Bizottmány egy saját közlönyben, a „Statistikai Közlemények“-ben fogja időről időre közzé tenni, melyek első kötete íme itt nyújtatik át a hazának.

Óhajtja az akademia, hogy, valamint már eddig is lelkes szíves készségét tapasztalta a kért adatok közlésében mind azon hatóságoknak s egyes hazafiaknak, kikhez fordúlt, a kik közrehatásának köszöni munkálkodásai megindíthatását is, s már e jelen kötet becses tartalmát; úgy ezentúl is e hazafiúi közremunkálásra támaszkodhassék; másfelül pedig reményli, hogy mind a tudomány, mind a gyakorlati élet, ez igyekvésektől, melyeknek eredménye a haza mind részletesb és pontosabb megismerése leszen, figyelmét meg nem vonandja.

Költ Pesten, a M. Akademia Philos, Törvény- és Történettudományi Osztályai Üléséből, martius 4. 1861.

TOLDY FERENCZ m. k.
titoknok.

A STATISZTIKAI BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVEINEK KIVONATA.

A „Statistikai Közlemények“ előszavában a magy. tud. Akadémia titkára előadta a stat. bizottság keletkezését és célját. Ezennel a bizottság jegyzőkönyveinek kivonatát közöljük, hogy ebből ki tessenék, mit mivel s mikép igyekszik feladatát megoldani a nevezett bizottság.

A stat. bizottság első ülését 1860. jun. 9-kén tartá. Legelőbbben a jegyző választotta meg, ki egyszersem előadó és szerkesztő. Azután az adatgyűjtés forrásai és eszközei levén megállapítandók, határozottatott, hogy a bécsi statistikai hivatal felszólíttassék a Magyarországra vonatkozó s általa még fel nem dolgozott anyakönyvi kimutatások használat végetti átengedésére; hogy továbbá felkéressenek: a magyar birodalom megyés főpapjai és superintendensei az egyházi névtárak, az anyakönyvi kimutatások, a válóperekre s az elemi iskolákra vonatkozó adatok; a biztosító intézetek, a gazdasági, kereskedelmi és iparegyesületek, a takarékpénztárak, az ipar- és kereskedelmi kamarák az üzleti kimutatások, a hivatalos és más jelentések s általában a körükbe vágó stat. adatok; a fő- és középtanodák nyomtatott vagy írott tudósítványaik szíves beküldésére. Végre a közigazgatási, törvénykezési és pénzügyi hivatalok is lettek volna felkérendők többféle adatok beküldésére, de az ezen hivatalokra vonatkozó határozat a csakhamar bekövetkezett változások miatt függőben maradt.

Az oktob. 25-kén tartott második ülésben a jegyző már bejelentette: hogy az adatok közlésére fölkért hatóságok, intézetek és egyesületek sok helyről már teljesítették a bizottság kérelmét, s tehát a beérkezett adatok feldolgozása és egybeállítása nemsokára megkezdethetik. — Konek Sándor indítványára a bizottság elhatározá, az egyházi hatóságok segedelmével és közbenjárásával egy új népszámlálást megindítani, miután a kormány organumai által 1857-ben végrehajtott népszámlálás több tekintetben igen hiányosnak látszik. — A november 7-diki ülésben megállapították a népszámlálásra vonatkozó rovatos táblák, a főpapokhoz intézendő körlevél s a lelkészeknek szóló magyarázat. Továbbá az élethiztosítási ügyre vonatkozó adatok gyűjtéséről és egybeállításáról folytak tanácskozások. — A deczember 6-kai ülésben a jegyző jelenté, hogy a tervezett népszámlálásra vonatkozó nyomtatványok szétküldése már folyamatban van.

A STAT. BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVÉBŐL.

Továbbá előterjeszté az erdélyi gazdasági egyesület levelét, mellyben a bizottság felszólíttatik, hogy a gazdasági egyesületekhez intézett kérdéseit részletesebben formulázza s rovatos táblázatokat is készíttessen. Minthogy az átalakulás időszaka nem igen alkalmas arra, hogy a közhatóságok hiteles adatokat gyűjthessenek, azért a bizottság úgy vélekedett, hogy a gazdasági egyesületek egyelőre csak azon adatokat küldjék be, mellyekhez a fenforgó körülmények között hozzáférhetnek. — Galgóczy Károly a biztosító intézetekhez intézendő kérdéseket terjesztette elő, mellyek a bizottság által némi módosítással elfogadtattak. Végre határozottatott, hogy a bizottság az eddigelé begyűlt adatok feldolgozásához fogjon, miszerint közleményeinek első füzetét minél előbb kiadhassa. A jelen volt tagok közül: Lónyay Menyhért a direkt adóra, Galgóczy Károly a takarékpénztárak üzleteire, a jegyző a gymnasiumokra vonatkozó adatok egybeállítását vállalták magokra, Konek Sándor pedig a megindított népszámlálást választotta értekezése tárgyául.

Az 1861-diki febr. 7-dikei ülésben b. Czörnig, a bécsi stat. hivatal elnökének levele olvastaték fel, melyből a bizottság megérté, hogy a nevezett hivatal az anyakönyvi kimutatásokat 1857-ig már feldolgozta, s az 1858. és 1859-ki évekből valóknak is megkezdé egybeállítását. A bizottság tehát ezen kimutatások átküldetését nem sürgeti többé, hanem csak azou lesz, hogy 1860-tól fogva az anyakönyvi kimutatásokat megkaphassa s feldolgozhassa.

A bizottság által kiadandó közlemények berendezése ügyében határozottatott: hogy évenként négy füzet adassék ki; egyegy füzet körülbelől 10 ívet s két füzet együttvéve egy kötetet tegyen. Egy 10 íves füzetnek bolti ára 1 ft. legyen. Csak oly dolgozatok vétethetnek föl, akár a bizottság tagjai, akár mások által adatnak be, mellyek két bizottsági tag által előlegesen megvizsgáltatván mind tartalmokra mind alakjokra nézve közölhetőeknek találtattak. A főértekezéseken kívül az „Egyveleg“-ben kisebb betűkkel nyomtatandó apróbb közlések, könyvismertetések s más érdekes tudósítások közöltessenek. Az első kötet 1000 példányban nyomassék ki. — Végre még indítványoztaték, hogy a cs. k. pénzügyi igazgatóság a gabnaárakat kimutató táblázatok közlésére kéressék föl.

A febr. 25-dikei ülésben indítványoztatott, hogy a f. évi márczius utolsóján eszközzendő népszámlálásra nézve a lelkészek különösen arra figyelmeztessenek, miszerint vegyes nyelvű helységekben s általában ott, hol egynél több nyelv divatozik, külön jegyzetben szíveskedjenek azt is kitenni, körülbelől hány egyén szokott az illető helységben vagy környékben divatozó több nyelven beszélni. Ez indítvány folytán a lelkész urak nyilvános felszólítás által kérettek föl az érintett körülmény figyelembe vételére.

Továbbá Csengery Antal indítványozá, hogy a megyei hatóságok fölkéressenek a folyamatban levő követválasztások végett tett

összeírások alkalmával felmerült] adatok beküldésére. Ez indítvány nyomán elkészültek az illető körlevelek és rovatos táblák s azonnal szét is küldettek. —

Az „Egyveleg“-re nézve határozatott, hogy különösen a hazánk adó- és pénzügyére, kereskedelmére és műiparára vonatkozó rövid tudósítások, úgy az ausztriai bank-kimutatások is közöltesse- nek, ha mindjárt ezek napi lapokban is megjelentek volna. A jegyző b. Czörnig úr levelét közlé, mely által a bizottság arról tudósíttatik, hogy neki a bécsi stat. hivatal eddigi és jövőendő kiadásait megküldendi.

Végre határozatott, hogy a stat. bizottság a következő folyóiratokat rendelje meg: „Journal des Economistes“; „Austria“; „Jahrbuch für Volkswirtschaft und Statistik von Otto Hübner,“; „Berichte des statistischen Centralarchivs von Otto Hübner“; s „Journal of the statistical Society of London.“

A május 2-dikai ülésben határozatott, hogy a stat. bizottság jegyzőkönyve a magy. tud. Akademia osztályával folytonosan közöltesse, egyszersmind kivonatilag a „Stat. Közlemények“-ben is közzététesse, miszerint mind az Akademiának mind a közönségnek tudomása legyen a bizottság munkálódásáról. Továbbá a „Statistikai Közlemények“ második füzetének sajtó alá adása rendeltetvén el, az abban megjelenendő dolgozatok mutattattak be.

Végre határozatott, hogy, miután néhány egyházmegye részéről a népszámlálási adatok már beküldettek, az ezen adatok egybeállítására szolgáló rovatos ívek szerkesztessenek és nyomassanak ki. A népszámlálási munkálatok gyors végrehajtására a stat. bizottság jelen tagjai nem levén elegendők, dr. Tormay Károly és dr. Linzbauer Ferencz fölkérendők, hogy azon munkálatokban résztvenni szíveskedjenek.

A máj. 12-dikei gyűlésen csak a küldöttségileg kidolgozott tervezet vizsgáltatott és állapíttatott meg, mely szerint a népszámlálási adatok egybeállítására szolgáló ívek készítenők.

A június 15-dikei ülésen bemutatattak a népszámlálási adatok bejegyzésére szolgáló rovatos ívek. Eddigelé a népszámlálási adatokat beküldték: az esztergomi és kalocsai érsekségek, a szombat-helyi, rosnyói, kassai, csanádi, veszprémi, szepesi, pécsi, váci és nyitrai r. kath., a budai, lugosi és szamosújvári g. kath. püspökségek s a pannonhalmi főapátság; továbbá az erdélyi hely. hitv. és unitarius, a tiszáninneri és tiszántúli hely. hitv. superintendentiák, s végre néhány ág. hitv. esperesség s hely. hitv. egyes község. Határozatott, hogy az eddig beküldött adatok egybeállítás végett a bizottmány tagjai között felosztassanak. — Felolvastatván azon törvényhatóságok jegyzéke, melyek az országgyűlési követek választása alkalmával fölmerült adatokat, s a takarékpénztáraké, melyek az 1860-diki üzletkimutatást átküldték, határozatott, hogy a hátralevők nyilván-

nosan fölkéressenek az óhajtott adatok beküldésére. Az eddigelé be-
küldött követválasztási adatok átnézésére s illetőleg feldolgozására
Csengery Antal ajánkozott. — A bécsi stat. hivatal megküldte eddigi
kiadásait, valamint a születési és halandósági táblázatok mintáit is
az illető magyarázatokkal és utasításokkal együtt; a bizottmány ezt
örvendetes tudomásul vevén, határozá, hogy cserébe a Statistikai
Közlemények három példányban küldessenek meg a bécsi stat. hiva-
talnak. — Az országos cs. k. pénzügy-igazgatóság a gabnaárakra
vonatkozó kimutatásokat küldé meg a bizottmánynak; Weninger
Vincze feldolgozta azokat, s értekezése a Stat. Közlemények II-dik
kötetében fog közöltetni.

Dr. Tormay Károly egy rajzot mutatott be, mely által a Pest
városa egészségügyi viszonyairól írt értekezésében foglalt adatokat
szemléletessé akarja tenni; s végre ugyancsak dr. Tormay Károly
egy értekezést adott át, melyben az ujonezozás körül felmerült ada-
tokat tárgyalja.

Korizmic László és Csengery Antal levele az Igazgatótanácshoz

339/1860

Utt. május 21. 1860.

Melioratát a „szavizsikai bizottság” gyan.
rammjavát törvényszerűsége végezen követ kiküldetve,
úgy vélték e megírásában legelőszöríbbben el,
járható, ha mondhatatlan eger: általánosan
sáma, amán a felállítás bizottság feladata
kezesred, meg a az ophórtesek jelölés ki, me-
lyet által e erile a bizottság előni vérdél,
magára a bizottságra hágóvá a működés
illető riútered megállapításat.

Ehkezkezett a „szavizsikai bizottság” fel-
adását tekintve alálirónak: gyűjtési, rendezés
ni, megírásai s más államot adásával is
egybecsere feldolgozás mindenmőve szavizsikai a
davalat, melyet a magyar köznéphez saros or-
szágos körviszonyainak vonatkozónak, s az eddel jel-
dolgosa abasú füzesenél terjedővására a
tel ellátásai Magyarországhoz lehetséges ki „szaviz-
síkaja megírását.

Az mi az adasól gyűjtési illető: felkérés
nálja ugyan a „szavizsikai bizottság” által bírál-
matlan, a más részben történeti adasól is:
fő tekintetével tekint mindazáltal, az. Arade,
mia tekintetével által támogatva, a m. kormány,
a ki egyházi s világi hatóságok, szavizsikai,
egyáltalán s inspeció s így minien magyarorszá-
s ha fűrés a hely minien ssa kiküldés
újar jutni a hely minien ssa kiküldés
ben pedig kani viszonyainak más nyelvok
szavizsikai adasóval egybecsere is ssa kiküldés
tor: nem mulasztja el a bizottság a ssa kiküldés
tege. Akadémia s füzesenél a ssa kiküldés
szavizsikai ssa kiküldés ssa kiküldés
inspeció, melyet a kiadóra ssa kiküldés
szavizsikai ssa kiküldés ssa kiküldés.

A bizottság munkálatait, melyeket az-
denial tagot tekint s elfogadás tekintetével is
közlendő s elfogadás tekintetével, a ssa kiküldés
júban, illőké nék, közt füzesenél adasóval
s.

Őröktü öröktü végre, hogy a ssa kiküldés
szavizsikai ssa kiküldés ssa kiküldés
a bizottság által terjedővására után bizottság
sai ssa kiküldés a ssa kiküldés bizottság ssa kiküldés
koris alá bonásani, vagy a ssa kiküldés
gei hasznosra fut, hogy a bizottság ssa kiküldés
tulajánítás, ssa kiküldés, ssa kiküldés ssa kiküldés
ajánlat terjedés, a memmiben ssa kiküldés
szavizsikai ssa kiküldés ssa kiküldés ssa kiküldés
szavizsikai ssa kiküldés ssa kiküldés ssa kiküldés.

Kelt Pápa, május 20. nap, 1860.

Korizmic László
*nép- és irodalom-
szlov.*
Csengery Antal
jegye.

Korizmic László és Csengery Antal levele az Igazgatótanácshoz

Alulirottak a „statistikai bizottság” programjának körvonalazása végett levén kiküldve, úgy vélték a megbízatásban legcélszerűbben eljárhatni, ha munkálatukat egész általánosságban tartva, csupán a felállítandó bizottság feladatát határozzák meg s az eszközöket jelölik ki, melyek által e célzt a bizottság elérni törekszik, magára a bizottságra hagyván a működését illető részletek megállapítását.

Ehhez képest a statistikai bizottság feladatául tekintik alulirottak: gyűjteni, rendezni, megbirálni s más államok adataival is egybevetve feldolgozni mindennemű statistikai adatokat, melyek a magyar koronához tartozó országok közviszonyaira vonatkoznak; s az ekképp feldolgozott adatok füzetenként közrebocsátása által előkészíteni Magyarország lehetőleg hű statistikája megírását.

A mi az adatok gyűjtését illeti: felhasználja ugyan a statistikai bizottság, kellő birálat mellett, a más úton közzétett adatokat is; fő teendőjéül tekinti mindazáltal, az Akademia tekintélye által támogatva, a m. kormány, az egyházi és világi hatóságok, testületek, egyesületek és intézetek, úgy szintén magánosak s ha szükség a hely színére tett kiküldetések útján jutni ily adatok birtokába. Amennyiben pedig hazai viszonyainknak más országok statistikai adataival egybevetve is kívánatos: nem mulasztja el a bizottság a tekintetes Akdemiát figyelmeztetni a külföld rokon irányban működő statistikai társulataira és intézeteire, mellyekkel a kiadásokra nézve a csereviszonyt hasznosnak tartja.

A bizottság munkálataira, melyekbe azon akadémiai tagok részéről elfogadott értekezések és közlemények is fölvétnének, az Értesítő alakjában, időhöz kötött füzetekben adatnának ki.

Önként értetődik végre, hogy a Tekint. Igazgatótanács meg lesz kérendő, méltóztassék a bizottság előleges költségvetése után bizonyos évi összeget a statistikai bizottságnak rendelkezése alá bocsátani, vagy a Mélt. Elnökséget hatalmazza föl, hogy a bizottság részéről levelezésekre, irói díjakra, szerkesztésre stb. igényelt költségeket, a mennyiben szükségeseknek találja s az akademia egyéb költségei engedik, koronként utalványozza.

Kelt Pesten, május 20-kán, 1860.

Korizmic László
tiszt. tag és bizottsági elnök

Csengery Antal
jegyző

Hunfalvy János levele
az Akadémiához

Tekintetes Akadémia!

A Statistikai Bizottság j. évi jun. 9-dikén tartott ülésében legelő
teendőiről tanácskozván, elhatározá, hogy hiteles adatok megszerzésére végezt
az állami és egyházi hatóságokat, az ipar- és kereskedelmi kamarákat, taks,
népjárástörvényeket, biztosító intézeteket, gazdasági, ipar és kereskedelmi egyesüle-
tetet, fő és közleptanodákat a szükséges adatok beküldésére ~~meg~~ felkérje.
Az állami hatóságok részéről óhajtott adatokra nézve az Akadémia Melles,
Sáros elnöksége az illető cs. k. helytartóvárokhhoz fog fordulni, hogy
ezek az alábbi rendelt megyei, városi, államigyezségi és királyi hivatalokhoz
a kért adatok beküldésére utasítsanak. Az egyházi hatóságok s a kö-
szököző egyesületek és intézetek pedig körlevelek által fogják az adatok
közlése végett felkérteni. E körlevelek már ki vannak nyomatva s részint
már két is küldettek. — Pionets Sándor l. tag megkerestette, hogy Pécsbe
menvén a kiralmi stát. hivatalnál levő azon adatokat, melyek Magyarország-
ra vonatkoznak s melyeket a kiralmi stát. hivatal még fel nem dolgozott
s egyhamar fel sem fogna dolgozni, használat végett kikérje. — Végre a
stát. bizottság előadójul és szerkesztőül Hunfalvy Jánost választá meg.

Kelt Budán 1860 jul. 16.

A Tekintetes Akadémia

alázatos szolgája

Hunfalvy János.

Hunfalvy János levele az Akadémiához

Tekintetes Akademia!

A statistikai bizottság f. évi jun. 9-dikén tartott ülésében legelső teendőiről tanácskozásként, elhatározásként, hogy hiteles adatok szerzése végett az állami és egyházi hatóságokat, az ipar- és kereskedelmi kamarákat, takarékpénztárakat, biztosító intézeteket, gazdasági, ipari és kereskedelmi egyesületeket, fő és középtanodákat a szükséges adatok beküldésére fölkérje. Az állami hatóságok részéről óhajtott adatokra nézve az Akademia méltóságos elnöksége az illető cs. kir. Helytartóságokhoz fog fordulni, hogy ezek az alájok rendelt megyei, városi, államügyész és tisztorvosi hivatalokat a kért adatok beküldésére utasítsanak. Az egyházi hatóságok s a különböző egyesületek és intézetek pedig körlevelek által fognak az adatok közlése végett felkérni. E körlevelek már ki vannak nyomtatva s részint már szét is küldettek. Konek Sándor I. tag megkerestetett, hogy Bécsbe menvén a birodalmi stat. hivatalnál levő azon adatokat, melyek Magyarországra vonatkoznak s melyeket a birodalmi stat. hivatal még fel nem dolgozott s egyhamar fel sem fognak dolgozni, használat végett kikérje. Végre a stat. bizottság előadóul és szerkesztőül Hunfalvy Jánost választá meg.

Kelt Budán 1860. jul. 16.

A Tekintetes Akademia

alázatos szolgája
Hunfalvy János

A Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottságának újra alakulása 1967. február 22.

Elnök: Péter György

Titkár: Kenessey Zoltán, Dányi Dezső

Dr. Berend T. Iván a történettudományok doktora, kandidátus

Dr. Cukor György kandidátus

Dr. Ganczer Sándor kandidátus

Dr. Horváth Róbert kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár

Huszár István

Dr. Kádas Kálmán kandidátus

Dr. Kenessey Zoltán kandidátus, c. egyetemi docens

Dr. Kiss Albert kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár

Dr. Kornai János a közgazdaságtudományok doktora

Dr. Köves Pál kandidátus, egyetemi docens

Dr. Kovacsics József kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár

Dr. Mód Aladárné kandidátus

Dr. Ollé Lajos kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár

Dr. Rényi Alfréd akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár

Dr. Simon György kandidátus

Dr. Szalai Sándor az MTA levelező tagja

Dr. Szabady Egon

Dr. Theiss Ede ny. egyetemi tanár

Dr. Zala Júlia

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA STATISZTIKAI BIZOTTSÁGÁNAK MEGALAKULÁSA

A Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága 1967. február 22-én tartotta alakuló ülését az Akadémia Képes termében. A Statisztikai Bizottság tagjai: *Péter György*, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke, c. egyetemi tanár (a Bizottság elnöke), *dr. Berend T. Iván*, a történettudományok doktora, tanszékvezető egyetemi tanár, *dr. Cukor György* kandidátus, a Közgazdaságtudományi Intézet igazgatóhelyettese, *dr. Dányi Dezső*, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának igazgatója, *dr. Ganczer Sándor* kandidátus, a Tervgazdasági Intézet igazgatója, *dr. Horváth Róbert* kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár, *Huszár István*, a Központi Statisztikai Hivatal első elnökhelyettese, *Jánossy Ferenc*, az Országos Tervhivatal munkatársa, *dr. Kádas Kálmán* kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár, *dr. Kenessey Zoltán* kandidátus, a KSH önálló osztályvezetője, c. egyetemi docens, *dr. Kiss Albert* kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár, az Agrártudományi Egyetem rektora, *dr. Kornai János*, a közgazdaságtudományok doktora, a Számítástechnikai Intézet osztályvezetője, *dr. Köves Pál* kandidátus, egyetemi docens, *dr. Kovacsics József* kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár, *dr. Mód Aladárné* kandidátus, a KSH csoportfőnöke, *dr. Ollé Lajos* kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár, *dr. Rényi Alfréd* akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár, a Matematikai Kutató Intézet igazgatója, *dr. Simon György* kandidátus, a Közgazdaságtudományi Intézet munkatársa, *dr. Szalai Sándor*, az MTA levelező tagja, *dr. Szabady Egon*, a KSH elnökhelyettese, a Népelességtudományi Kutató Csoport igazgatója, *dr.*

Theiss Ede ny. egyetemi tanár, *dr. Zala Júlia*, a KSH csoportfőnöke.

Az alakuló ülésen *Péter György*, a Bizottság elnöke ismertette az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya vezetőségének határozatát a Bizottság létesítésével kapcsolatban, és vázolta a Bizottság feladatait. A Bizottság *Péter György* javaslatára munkaprogramja tervezetének kidolgozására — saját kezéből belül — munkabizottságot létesített. (A munkabizottság elnöke *dr. Kiss Albert*, tagjai *Huszár István*, *Mód Aladárné*, *Jánossy Ferenc*.) Az ülés meghallgatta *dr. Kenessey Zoltánnak* a munkatervvel kapcsolatos — személyes javaslatként ismertetett — gondolatait, majd előzetes vitát folytatott a munkabizottság által kidolgozandó, említett tervezetrel illetően.

Az ülésen *Péter György* elnök a Bizottság létrejöttének, megalakulásának szorgalmazása és előkészítése terén végzett munkájáért *dr. Kenessey Zoltánnak*, a Bizottság titkárának elismerését fejezte ki, majd bejelentette, hogy az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya vezetőségének határozata értelmében a titkári teendőket — *dr. Kenessey Zoltán* hosszabb hivatalos külföldi kiküldetésére tekintettel — *dr. Dányi Dezső* veszi át.

Végül a Bizottság elnöke tájékoztatta az ülés résztvevőit a hivatalos statisztikai apparátus 100 éves évfordulójával kapcsolatban a Magyar Tudományos Akadémián tartandó statisztikai tudományos ülésszak és az Agrártudományi Egyetemen megrendezésre kerülő statisztikatörténeti vándorülés programjáról.

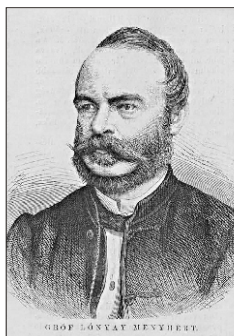
Dr. D. D.

* Statisztikai Szemle. 1967. 4. sz. p. 350.

Az MTA Statisztikai Bizottsága elnökei

Desewffy Emil
1860 – 1866

Lónyay Menyhért
1867 – 1872

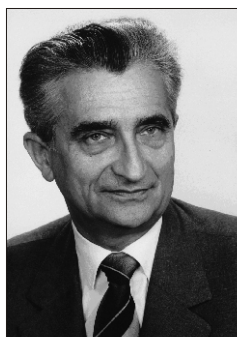
A Közgazdasági/Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottság elnökei
1872-1945

Lónyay Menyhért, Kautz Gyula, Treffort Ágoston,
Láng Lajos, Matlekovits Sándor, Gaal Jenő, Heller Farkas

1967–2010

Péter György
1967 – 1969

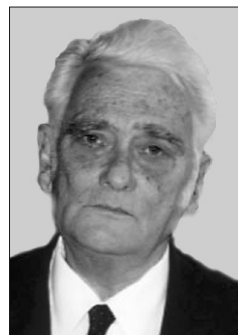
Huszár István
1970 – 1972

Kiss Albert*
1973 – 1985

Nyitrai Ferencné
1986 – 1990

Vukovich György
1990 – 1996

Katona Tamás
1996 – 1999

Mellár Tamás
1999 – 2005

Besenyei Lajos
2005 –

* Forrás: A Gödöllői Agrártudományi Egyetem jubileumi emlékkönyve : 1920 - 1995. 1. köt. p. 263.

A Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottsága 2010-ben

Elnök: Besenyei Lajos, a közgazd. tud. kand.

Alelnök: Katona Tamás, a szoc. tud. kand.

Titkár: Szép Katalin, a közgazd. tud. kand.

Tagok:

Bagó Eszter, a közgazd. tud. kand.

Belyó Pál, a közgazd. tud. kand.

Ertsey Imre PhD

Ferenczi Zoltán, a közgazd. tud. kand.

Hajdú Ottó, a közgazd. tud. kand.

Hajnal Béla, a közgazd. tud. kand.

Herman Sándor, a közgazd. tud. kand.

Hoóz István, a szoc. tud. dr.

Horváth József PhD

Hunyadi László, a közgazd. tud. kand.

Kardosné Nagy Judit, a közgazd. tud. kand.

Kerekgyártó Györgyné, a közgazd. tud. kand.

Kiss Károly, a mgazd. tud. dr.

Kormos János, a közgazd. tud. kand.

Kotosz Balázs PhD

Kovacsics Józsefné, az állam- és jogtud. dr.

Köves Pál, a közgazd. tud. dr.

Laczká Sándorné PhD

Lakatos Judit PhD

Marton Ádám, a közgazd. tud. kand.

Mellár Tamás, a közgazd. tud. dr.

Michaletzky György, az MTA dr.

Molnár György, a közgazd. tud. kand.

Molnár Tamás PhD

Nyitrai Ferencné, a közgazd. tud. dr.

Pukli Péter PhD

Rappai Gábor, a közgazd. tud. kand.

Sándorné Kriszt Éva PhD

Szilágyi György, a közgazd. tud. dr.

Telegdi László, a mat. tud. kand.

Töröcsvári Zsolt PhD

Vavró István, az állam- és jogtud. dr.

Vita László, a közgazd. tud. kand.

Zádor Márta, a közgazd. tud. kand.

Oktatási Albizottság

Elnök: Ferenczi Zoltán, a közgazd. tud. kand.

Módszertani Albizottság

Elnök: Hajdú Ottó, a közgazd. tud. kand.

150 éve alakult az MTA Statisztikai Bizottsága

az MTA IX. Osztályának a Közgyűléshez kapcsolódó tudományos rendezvénye

Időpont: május 20., (csütörtök) 14.00 -17.00

Az ülés helye: Magyar Tudományos Akadémia
Nagyterem
Budapest, V. ker., Roosevelttér 9. II. em.

Az ülés elnöke: Besenyei Lajos, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár, a Statisztikai Bizottság elnöke

- 14.00 Megnyitó
Török Ádám, az MTA rendes tagja, osztályelnök
- 14.10 Statisztikai Bizottság 150 éve
Nyitrai Ferencné, a közgazdaságtudomány doktora
- 14.30 Az „Adatok és adalékok” kötet 50 év távolából
Ferge Zsuzsa, az MTA rendes tagja, professor emerita
- 14.50 Nemzetközi statisztika a Bizottságban
Szilágyi György, a közgazdaságtudomány doktora, egyetemi tanár

Szünet: 15.10-15.30

Az ülés elnöke: Katona Tamás, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár, a Statisztikai Bizottság alelnöke

- 15.30 Múlt és jövő - statisztika és előrelátás
Besenyei Lajos, a közgazdaságtudomány kandidátusa, egyetemi tanár
- 15.50 A városfejlődés statisztikája, a városok városiasságának mérése
Kovacsics Józsefné, az állam- és jogtudomány doktora, professor emerita
- 16.10 Az infláció történeti statisztikája
Marton Ádám, a közgazdaságtudomány kandidátusa
- 16.30 Új kihívások a statisztikában
Belyó Pál, a közgazdaságtudomány kandidátusa

A KSH Könyvtár „150 éves az MTA Statisztikai Bizottság” című kiállítása megtekinthető az ülés napján az MTA épületében.